

інститутів у зв'язку із необхідністю пошуку комунікативних зв'язків між економічними агентами для вирішення множини наявних конфліктів.

Список використаних джерел і літератури

1. Семцов В.М. Теоретико-методологічні засади інституційної модернізації підприємств аграрної сфери на основі ідентифікації неспостережуваних економічних процесів : автореф. дис ... д-ра екон. наук : 08.00.04 / Володимир Михайлович Семцов, Приват. вищ. навч. закл. "Львів. ун-т бізнесу та права". – Львів : [б.в.], 2019. – 40 с
2. Поколенко В.О. Концептуальні основи інжинірингової системи управління великими інвестиційно-будівельними проектами // Зб. наук. праць «Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин». – К.: КНУБА, 2001.- Вип.9 - С.44-51.
3. Поколенко В.О. Критеріальні та організаційні основи формування циклу будівельних інвестицій на інноваційних засадах: автореф. дис... д-ра техн. наук: 05.23.08 / В.О Поколенко; Київський національний ун-т будівництва і архітектури. – К.:КНУБА, 2004. – 39с.
4. Рижаківа Г.М. Економічна діагностика та багатокритеріальна оптимізація портфелю будівельних інвестицій: дис... канд. екон. наук: 08.07.03 / Г.М. Рижаківа. - К.: КНУБА, 2006. - 210 с.

*Горбач Максим Володимирович, кандидат технічних наук, доцент,
Київський національний університет будівництва і архітектури*

УНІВЕРСАЛЬНИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ІНСТИТУЦІЙНИМИ ЗМІНАМИ ПІДПРИЄМСТВ

Оцінювання організаційно-інституційних змін у сільському господарстві України за критерієм економічних втрат окреслило глобальне значення наявних дисфункцій у вигляді реальних та потенційних втрат ресурсів (фінансових, трудових, природних та ін.) в процесі діяльності підприємств аграрної сфери. Детальний аналіз використання земельних ресурсів засвідчив існування неспостережуваного використання земель сільськогосподарського значення, що, у свою чергу, формує у соціумі негативну атмосферу. Дисфункції такого змісту визнано найбільш стресовими факторами руйнування потенціалу конкуренції в контексті ідеології економічного лібералізму як основного догмату капіталістичної ринкової економіки. Наявна ситуація свідчить про необхідність удосконалення системи державного регулювання аграрної сфери, у т. ч. на

основі інституційної модернізації, де неспостережувані економічні процеси розглядаються як детермінантні.

Відсутність єдиного, достатньо систематизованого визначення понять "неспостережувана економіка" та "неспостережувані економічні процеси" диктують необхідність уточнити ці категорії. Так, під дефініцією "неспостережувана економіка" слід розуміти економічну діяльність, яка повністю або частково не контролюється (або не відстежується) органами влади, а тому економічні відносини агентів ринку, що беруть у ній участь, в належний спосіб не регулюються в економіко-правовому контексті і, як наслідок, статистично не враховуються з причини прорахунків організаційно-управлінського механізму. У свою чергу під "неспостережуваними економічними процесами" запропоновано розглядати дії, в основі яких лежить свідоме та/або несвідоме занижування та/або приховування від обліку держави і соціуму результатів власної діяльності.

Нечіткість у термінології обумовлює необхідність здійснити типологізацію неспостережуваної економіки. Запропоновано поділ неспостережуваної економіки на два основних блоки: 1) законну економіку, тобто діяльність, яка неврегульована у належний спосіб; 2) незаконну економіку, тобто таку, яка є прямим порушенням законодавства. За критерієм соціально-економічних наслідків здійснено диференціацію неспостережуваної економічної діяльності на: приховану, фіктивну, невраховану та тіньову економіки.

При цьому, на відміну від тіньової економіки, яка передбачає пряме свідоме порушення норм діючого законодавства, неврахована економіка, будучи однією із складових неспостережуваної економіки, формально є законною діяльністю, але такою, що не спостерігається соціумом. Як приклади, в рамках аналізу особливостей функціонування неврахованої економіки у дисертації розглянуто проблему забезпечення контролю за діяльністю кластерів та різних груп підприємств (1).

У свою чергу під поняттям "прихована економіка" слід розуміти економічну діяльність, що ґрунтується на основі імпліцитних соціально-економічних відносин, які, як правило, частково завуальовані нормами законодавства. Ця складова неспостережуваної економіки може включати в себе: підпільне виробництво, а також реалізацію товарів, робіт та послуг поза фіксацією; симбіоз влади та бізнесу у формі імпліцитних партнерств (корупцію); отримання пільг та привілеїв за рахунок соціуму та ін. Визначено, що саме цей елемент неспостережуваної економіки є одним із

найбільш небезпечних, оскільки охоплює ту частину агентів ринку, які вирішили проводити деструктивну модель

економічної поведінки, що врешті-решт спричиняє масове поширення недобросовісної та, як наслідок, неефективної конкуренції.

Щодо змісту поняття "фіктивної економіки", то для цього виду економічних відносин характерним є повне або часткове проведення вигаданих операцій, які супроводжуються введенням в оману органів влади, як правило, з метою ухилення від сплати податків.

Узагальнено та систематизовано основні методи аналізу неспостережуваної економіки. При цьому особливу увагу було приділено таким методам, як метод "м'якого" моделювання, "італійський" метод, метод технологічних коефіцієнтів та ін. Визначено, що лише виважене комплексне поєднання різних методів здатне створити якісну систему відображення та вимірювання неспостережуваної економіки (2).

Встановлено, що неспостережувані економічні процеси, при всіх своїх негативних аспектах, здатні створювати умови для втягування учасників економічних відносин до суперництва, що у підсумку сприяє виникненню та посиленню конкуренції, вищій функціональності ринку та ін. Зазначене може реалізовуватися за різними сценаріями. При цьому такі процеси можуть пригнічувати та стримувати розвиток небезпечних економічних явищ, таких як безробіття, інфляцію, соціально-економічні кризи та ін. Таким чином, неспостережувані економічні процеси мають дуальну природу, де, з одного боку, перешкоджають соціально-економічному розвитку, а з іншого – можуть бути регуляторами-стабілізаторами або ж навіть джерелами такого розвитку. Отож, саме таке поєднання факторів потенційних сценаріїв розвитку та деградації актуалізує необхідність ідентифікації цих процесів, що робить їх своєрідним, унікальним феноменом цивілізації.

Результати власних досліджень дали змогу в розрізі кожної складової неспостережуваної економіки визначити основні схеми проведення неспостережуваних економічних процесів. Зокрема, було встановлено та на конкретних прикладах обґрунтовано такі базисні схеми як "агент-примара", "продукція-примара" та ін. Встановлено, що основними факторами, що зумовлюють виникнення неспостережуваних економічних процесів, є: 1) бажання бізнесу шляхом використання деструктивної економічної моделі поведінки (імпульсом чого є недосконале та лояльне законодавство) здійснити максимізацію загальної вартості; 2) прагнення окремих представників влади (або керівників бюджетних установ)

отримати ренту, визначену як бюрократичну функцію (імпульсом чого є надмірна зарегульованість економіки). Проведені дослідження довели, що з метою збереження логічної системи регулювання, влада повинна тісно співпрацювати з підприємствами та вчасно реагувати на вмотивовані вимоги суб'єктів господарювання щодо функціональності (зміни сутності) регуляцій.

Список використаних джерел і літератури

1. Семцов В.М. Теоретико-методологічні засади інституційної модернізації підприємств аграрної сфери на основі ідентифікації неспостережуваних економічних процесів : автореф. дис ... д-ра екон. наук : 08.00.04 / Володимир Михайлович Семцов, Приват. вищ. навч. закл. "Львів. ун-т бізнесу та права". – Львів : [б.в.], 2019. – 40 с

2. Горбач М.В. Організаційно-технологічні та технічні особливості раціоналізації енергозберігаючих проектних рішень при реконструкції та новому будівництві [Текст] / М.В. Горбач // Управління розвитком складних систем. – 2014. – Вип. 20. У 2 ч. Ч. 2. – С. 21 – 27.

3. Горбач М.В. Передовий інструментарій ресурсно-бюджетного та організаційно-технічного моделювання будівельного виробництва [Текст] / М.В. Горбач // Збірник наукових праць «Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин.». – Вип. 32. –К.: КНУБА, 2014. – С. 32-35.

*Дружинін Максим Андрійович, кандидат технічних наук, доцент,
Київський національний університет будівництва і архітектури*

ЗАСТОСУВАННЯ СИТУАЦІЙНОГО АНАЛІЗУ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМ РЕНОВАЦІЇ МІСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Для оцінки фінансово-економічного стану підприємств водопровідно-каналізаційного господарства (ВКГ) та виявлення проблем використання ними ресурсного потенціалу досліджені різні за виробничими масштабами і умовами водозабезпечення підприємства ВКГ. Виявлено основні проблеми функціонування підприємств ВКГ міст Харкова, Черкас, Кіровограда, Ужгороду, Ізюму. (табл.1 та 2). Отримані дані свідчать, що для всіх підприємств, характерним є: збитковість послуг; випереджаючі темпи зростання витрат на фоні значно менших темпів росту доходів за 2015-17 рр., (по водопостачанню темп росту доходу 5-31%, а витрат 21-36%); матеріальні витрати підприємств, що порівнюються, становлять 37-52% операційних витрат, в їх числі витрати на енергоносії, які досягають 75% матеріальних витрат. Підприємства